

Klntagårdens dagböcker

Den lilla grusvägen letar sig fram mellan åkrar och ängar. Blommorna står i parad utmed vägen. Björkarna är genomskinligt ljusgröna. Detta är kanske himmelriket. Alla blommorna, dofterna och fågelsången. En och annan röd stuga med vita knutar. Finns det sådana i paradiset?

Jag befinner mig i Holaveden, i gränstrakterna mellan Östergötland och Småland. Jag närmar mig byn Stavreberg. Körsbärsträden blommar. Här är det gott om körsbärsträd.

Den ursprungliga ensamgården i Stavreberg delades på 1700-talet och det blev med tiden nio gårdar i byn. Klntagården blev den sista och den hamnade längst söderut, mot grannbyn Stora Krokek.

Där framme ser jag husen på Klntagården. Jag följer en stenmur på vänster sida av vägen. Om jag blickar uppåt vänster ser jag på avstånd en liten stenkyrka. Ett udda inslag. Den skall jag berätta om senare.

Klntagården har legat här i ett par hundra år. Namnet Klntagården fick den vid mitten av 1800-talet. Det var Johannes Svensson som bidrog med detta namn. Han hade förut haft ett torp i Adelövs socken som hette Klinten. Om det var Johannes eller hans grannar som gav gården detta namn är det idag ingen som vet.

På Klntagården skrevs det dagböcker. Dessa dagböcker kan berätta om livet på gården i gamla tider. Dagböckerna började föras 1886 och med vissa avbrott fortsatte anteckningarna till 1943. Dagboksskrivandet skedde på papper som fanns till hands och med tiden syddes bladen samman till häften. De lästes flitigt under årens lopp och häftena blev sönderlästa.

Det finns också en rik muntlig tradition från äldre tider. Det är berättelser som är äldre än dagböckerna.

Gårdarna i Stavreberg

Det har varit ett hårt försörjningstryck i Stavreberg. Stenmurar och odlingsrösen bär tydliga vittnesbörd. Det blev nio gårdar. Den gamla hustomten i byn låg ungefär där Krigsbergs gård ligger i norra delen av byn. Gårdarna i byn har under årens lopp haft sina egna namn, mer eller mindre tillfälligt. För att börja norrifrån var det Holmbergsgården. Namnet fick den omkring år 1900. Karl Johan Johansson kom hit 1895 och gifte sig med dottern i gården. Han kallades Holmberg, ett namn som sedan följde med.

Gården lämnade sedan släkten men en dotter till honom, Signe, köpte omkring 1950 en annan gård, 3/32 mantal,

längre söderut i byn. Krigsbergs var en annan gård i norra delen av byn, uppkallad efter ägaren under första hälften av 1900-talet. Där var affär en tid. Det var Johan Alfred som drev den. Han är också omnämnd i dagböckerna.

Gården Fällan var från början ett torp. Vid storskiftet 1789 kallades det Södra Torpet. Från 1836 finns namnet Fällan med i handlingarna. I storskiftet nämndes också Norra Torpet. Det var åkerlyckan på detta torp som senare gav namnet Lyckan åt den gård som bildades.

Om vi fortsätter söderut i byn kommer vi till Nättabiten, vilket avser den gård som Johan Nätt ägde under senare delen av 1800-talet. Johan Nätt var aktiv som predikant i väckelserörelsen. Invid hans gård låg *Tedoragårn* eller Hägergården. Häger hade varit soldat men kom 1879 till Stavreberg och köpte denna gård. Hägergården är det nuvarande namnet.

Längst söderut i byn kommer vi till Klintagården. Dit kom Johannes Svensson med sin familj 1847. De hade dessförinnan brukat torpet Klinten på Ulfsbo ägor i Adelövs socknen och det var sannolikt detta Klinten som gav namnet Klintagården. Detta var något om gårdarna i byn på dagböckernas tid.

Det fanns också torp på Stavrebergs marker. Det var Krusbergs torp och Haddorfs torp. Båda låg i skogen öster om Fällan. Tidigare hade det funnits flera andra torp. Om Haddorf har jag skrivit en särskild berättelse som ingår i serien *Hänt i Holaveden*.

Byvägen genom byn gick i norr och söder. Det var kyrkvägen från Börstabol som gick genom Stavreberg och vidare genom Näteryd till Sunneryd där den anslöt till landsvägen.

Stigar gick i alla riktningar. Alla byar och torp runt om kunde nås på dessa stigar.

Yngve Karlsson är född i byn och har bott här hela sitt liv. Han har en rik muntlig tradition, som kommit från hans föräldrar och från tidigare generationer i hans släkt. Där fanns Hilma Gustafsson som skrev dagbok i gamla tider. Hennes bror Karl, Yngves morfar, skrev också dagbok.

Dessa dagböcker tillsammans med Yngves minnen från gamla tider utgör stommen i denna berättelse.

Jag har nu berättat om gårdarna i Stavreberg. Jag bör också nämna något om den gård som låg närmast söder om Klintagården. Den låg i grannbyn Stora Krokek och på den gården bodde Anders Jonsson och Kristina Johansdotter. De hade sju barn men fyra av dem dog i rödsoten 1857. Två av de övriga emigrerade till Amerika. Deras gård hade flyttats

vid laga stiftet 1851. Troligen därför kallades Anders för *Skeften*, och Kristina kallades för *Skeftamor eller Skeftesa*. De är ofta omnämnda i dagböckerna och tillhörde vännerna till människorna på Klintagården.

Gårdsköpet på Klintagården 1845

Johannes Svensson föddes i Djupedal i Vireda 1799. Han gifte sig 1831 med Greta Andersdotter i Adelöv. De bodde en tid i Adelövs by men vid mitten av 1830-talet kom de till torpet Klinten på Ulfsbo ägor.

Den 8 augusti 1845 sålde Carl Lantz i Stavreberg 1/32 mantal till Johannes och Greta. Det var den gård som senare skulle få namnet Klintagården. Priset var 1012 daler och 24 skillingar riksgäld. En tredjedel skulle betalas 29/9 1845, en tredjedel 25/3 1846 och resten den 29/9 1846. Säljaren skulle få bo kvar till den 14 mars 1847.

Flyttningen till Klintagården

Det var sex personer som den 14 mars 1847 kom till Klintagården. Det var Johannes Svensson, hans hustru Greta och de fyra sönerna Sven Peter, Anders August, Karl Johannes samt yngsta sonen Frans. Flyttningarna i gamla tider skedde oftast med hjälp av hökärna. Där staplades ägodelarna. Husdjuren fick gå för egen maskin, de som kunde. Vi kan anta att det gick till så när Johannes med sin familj flyttade hit.

Varför flyttade Johannes med sin familj till Stavreberg kan vi undra. Greta hade en broder som var soldat i grannbyn Hårstorp och hette Johan Lantz. Han var soldat där redan 1807, 20 år gammal. Han blev senare bonde i Stavreberg och bodde då granne med Johannes och Greta. Hon hade också en annan broder i närheten, Sven Andersson, gift med Anna Brita Hansdotter från Munkeryd. De bodde en tid i Sunneryd, senare på Ödeshögs Skattegård. Det fanns också andra släktingar i närheten. Det förekom åtskilliga flyttningar från Adelövs socken till våra bygder.

Klintagården omkring 1850

Kartan från laga skiftet från 1875 samt muntlig tradition kan ge oss en uppfattning om hur det såg ut på Klintagården vid mitten av 1800-talet. Bostadshuset låg i öster/väster på slutningen väster om vägen, med gaveln 10-15 m från vägen. Där bodde Johannes och Greta med sina fyra söner. Huset var ca 50 år gammalt. Invid vägen låg också matkällaren.

Ladugården låg uppe på kullen, väster om stugan. Det fanns också vedbod och dass. Det enda som idag finns kvar är matkällaren, något ändrad. Vi återkommer till husen och kommer då även till inventarierna i detta bondehem.

Brytningstid

Tiden vid mitten av 1800-talet var en brytningstid. Det fanns mycket att prata om på kafferepen. Många kände undran och oro inför framtiden. Folkskolan kom 1842. Barnen skulle tvingas att gå i skola. Många tyckte att barnen behövdes bättre i arbetet hemma på gården.

Spritmissbruket var utbrett. Många söp upp allt vad de ägde. Då kom väckelserörelsen och ruskade om i sinnena. Kolportörer vandrade omkring i bygden. De sålde skrifter och de höll predikningar där de kunde. Missionshus byggdes. Det första byggdes i Klöverdala 1864 men 1866 byggdes ett i Stava,

Järnvägar började byggas i Sverige. 1862 blev järnvägen färdig mellan Stockholm och Göteborg. Järnvägen mellan Stockholm och Malmö blev klar två år senare. Göta kanal måste jag också nämna. Den blev klar redan 1832.

Den närmaste järnvägen fanns i Tranås. Dit åkte folk på marknader ibland. Men järnvägen skulle senare komma ända till Ödeshög.

En annan sak som började diskuteras var Amerika. Drömmen om Amerika växte för varje år. Svälten och nöden i vårt land skapade en dröm om ett bättre liv. Denna dröm hölls levande.

Men på Klintagården var det kanske ingen amerikafeber. Familjen hade nu flyttat från ett torp till egen gård. Men 1/32 mantal är ingen stor gård. Begreppet mantal säger egentligen inget om areal. Men på 1600-talet motsvarade ett helt mantal ca sex tunnors utsäde. Kanske att någon jord låg i träda också, så att arealen var omkring åtta tunnland sammanlagt. Denna gård skulle då föda en familj och kunna betala viss skatt.

När sedan åkrarna växte kunde gården delas. Flera munnar måste mättas. Därför uppstod med tiden gårdar med 1/32 mantal och mindre. I Stavreberg blev det fyra gårdar om 1/32 mantal, tre gårdar om 1/16 mantal, en på 3/32 och en gård om 1/8 mantal. På Klintagården växte de gamla åkrarna och nya åkrar tillkom.

Johannes Svensson bröt ny mark. Nya odlingsrösen tillkom. Hans liv blev fyllt av stenbrytning. Det skulle gälla även hans son Frans, som senare övertog gården.

Livet på Klintagården var strävsamt. Dagarna var långa och arbetsfyllda. Stenbrytning är inget latmansgöra. Det var enkla handredskap och den egna styrkan som gav överlevnad. Edens lustgård låg nog inte här. Jag förmodar att den var kanske mera lättodlad än detta stenarnas rike.

Arbetena med den nya landsvägen mellan Ödeshög och Gränna påbörjades i juli 1849. Människor från bygden fick arbete på vägen. Det fick också Johannes Svensson, kanske några av hans äldre söner också.

Vid Klintagården står på vägens östra sida en stor lind. Den planterades där 1850. Greta hade en dag gått med mat till sina anhöriga vid landsvägen. På hemvägen hade hon med sig en liten lindplanta som planterades här vid vägkanten i Stavreberg. Där står den ännu, mer än 160 år senare. Den är stor, och sevärd. Denna lind har under årens lopp varit vittne till livet på Klintagården. Lyssna till den lindens susning!

Den nya landsvägen, numera kallad *turistvägen*, blev färdig 1852. Samma år byggdes den lilla stenkyrkan i Stavreberg.

Stenkyrkan i Stavreberg

Strax öster om Klintagården ligger den lilla stenkyrkan. Den har sin särskilda historia. Den byggdes av den då 11-årige Frans Johansson (Klinta-Frans) och blev färdig 1852. Han var troligen inte ensam om bygget. Kyrkan är cirka fyra meter lång och cirka 2,5 meter bred. Den har delvis rasat ett par gånger men reparerats av Yngve Karlsson i Stavreberg. Han är barnbarns barn till Frans.

Enligt den muntliga traditionen fanns en tidigare, mindre kyrka på platsen. Den var byggd till minne av en dotter på gården som dött i kolera. Denna uppgift har inte gått att styrka. Frans byggde sin kyrka. Den var riktigt ståtlig med sina rundbågade fönster.

I Östgöta-Bladet den 10 juli 1942 berättades om kyrkan. Frans hade avsett att den skulle rappas och förses med torn. Men så blev det inte. Frans fick viktigare saker att ägna sig åt.

Skolstadgan tillkom 1842. Alla skulle lära sig läsa och skriva. Men det gick trögt med att omsätta skolstadgan i praktiken. Frans var ett år gammal när skolstadgan tillkom. När han uppnått skolåldern gick han i skola, under ett antal veckor har det sagts. Hans skola låg vid Fribergsvägen i Sunneryd, på Sunneryds gamla hustomt. Alla husen var då ännu inte utflyttade därifrån. Något hus stod kvar. Där bodde Alfred Friberg med sin familj på 1850-talet och gav namn åt vägen. Skolan var kanske en ambulerande skola, så som det var på den tiden.

Frans lärde sig att läsa, men med skrivförmågan var sämre. Detta omdöme har dottern Hilma förmedlat.

Jag har förut berättat något om tiden vid mitten av 1800-talet. Det finns mera att berätta. Sjukdomar härjade.

År 1857 kom rödsoten, *den store mansdråparen*. Den hade härjat tidigare men inte så häftigt i våra bygder som då.

Rödsoten 1857

Rödsot var ett äldre namn på dysenteri, en tarminfektion. I rödsotsepidemin hösten 1857 dog 52 människor i bygden under ungefär lika många dagar. Av dessa 52 var 35 barn. Det var gråt i många hus, och fruktan och rädsla i alla hus.

På Klintagården dog Johannes Svensson, 58 år gammal samt sonen Karl Johannes, 18 år gammal. De två äldre sönerna hade lämnat hemmet redan tidigare. Kvar i hemmet när rödsoten skördat sina offer var Greta och yngste sonen Frans, 16 år gammal. De hade då under några år en dräng som hette Karl Fredrik Jonsson från Stora Krokek.

Bouppteckning

Den 29 december 1857 gjordes bouppteckningen efter *den avledne skattemannen Johannes Svensson*. Den upptar sju sidor. Lösöret upptar mer än 130 punkter. I bouppteckningen kan vi se vad som fanns på Klintagården. Läs och begrunda. Här finner du livet på den tiden.

Av tenn fanns två tallrikar och en *ljusastake*. Av koppar fanns en kittel, ett fat, en kopparpanna och en kaffepanna. Alla bouppteckningar började med de ädlare metallerna.

Under järnsaker kan vi se grytor, pannor, brandring, yxor av olika slag, flåhacka, spadar, navar, huggjärn, sågar, hyvlar och knivar.

Under rubriken husgeråd finner vi ett väggur av trä, matskåp, bord, fem stolar, två sängställen, kista, såll, ressel, baktråg och byttor. Lägga detta väggur på minnet. Jag återkommer till det.

Säng och lindkläder upptog täcken, vepor, lakan och dukar.

Under *kopp och kar* upptogs sädeslårar, kar, stånkor, brännvinsfjärdingar, saltbalja och såskäppa.

Under *Kör- och åkerbruksredskap* upptogs vagn med bulthjul och gödselbotten, kälkar, ärjekrokar, harvar, redskapsbjörke, hyvelbänk, handkvarn, oxok med tøm, hårrep, två små slipstenar.

Den avlidnes gångkläder upptog fem rockar, tre vadsmalsbyxor, sex västar, en lärftskjorta, elva blångarnsskjortor, hatt, mössor, strumpor, stövlar, vantar, fingerhandskar, halsdukar och kravatter samt en silkeshalsduk. Det hela avslutades med ett par glasögon och en sedelbok. Denna garderob var omfattande. Vi kan på goda grunder påstå att Johannes var välklädd.

Under *diverse* upptogs ett dussin träskedar, tre buteljer, en *vattenkarafin*, ölglas, spetsglas, spilkum, mortel, bleck-

stop, stenfat, dito tallrikar, kärna, glaslykta, besman, speglar, bibel och psalmbok och två beredda kalvskinn.

Under kreatur upptogs en stut, två kor och ett får. Detta var gårdens djurbesättning. Stutar användes oftast i par, men här fanns endast en. Kanske kunde man i äldre tider använda en ensam stut. Eller hade kanske en stut dött.

Hos Johannes och Greta bodde också Annika Bengtsdotter. Hon var Gretas mor och var änka. Enligt ett gåvobrev från 1/4 1849 skänkte hon till Johannes och Greta sin kvarlämnade egendom för att de vårdade henne på äldre dar. Hon dog hos dem den 28/5 samma år. Någon bouppteckning har inte anträffats.

Frans var 16 år gammal när fadern dog hösten 1857. De äldre bröderna hade flyttat hemifrån. Han fick snabbt växa in i rollen som husfader. Drängen Karl Fredrik Jonsson flyttade 1864 till Börstabol. Han blev därefter bonde i Munkeryd och där stod han senare skriven som skomakare och bodde på det torp som brevbäraren Ossian senare innehade.

Men det var *väggur av trä*, som jag skulle återkomma till. Detta väggur hängde på köksväggen i huset på Klintagården. Greta blev änka. Sonen Frans och drängen fanns där, mest höll de till där ute på markerna med gårdens skötsel. Greta var ensam inne i huset. Hon har berättat att det enda som hördes var detta väggur av trä.

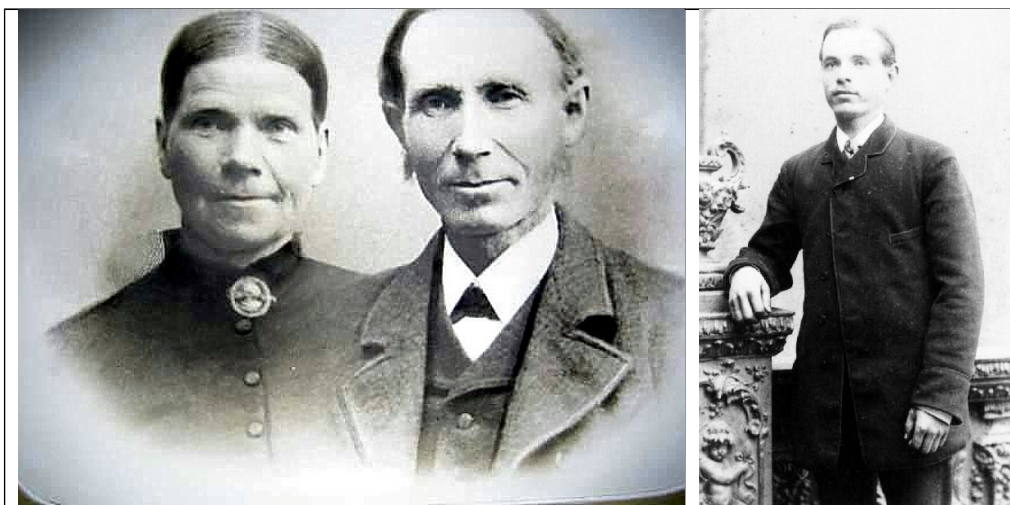
År 1865 står Frans skriven som bonde. Han har då köpt in sina bröders andelar av gården. Modern Greta behöll sin andel till år 1881 och då blev Frans ensam ägare till gården. Modern fick ett undantag och bodde hos Frans och hans familj fram till sin död år 1897.

Den 28 december 1866 gifte sig Frans med Eva Charlotta Carlsdotter från Lilla Kvarnkärr i Stora Åby socken. Hon kallades Lotta. Den 26 mars 1868 föddes deras första barn, sonen Karl August.

Jag frågade Yngve om han visste varför Frans friade så långt hemifrån. Yngve hade också undrat över detta. Frans hade en äldre broder som gift sig med en syster till Lotta tre år tidigare. Kanske att Frans på detta sätt fick lite hjälp med frieriet.

Hur såg den stuga ut som Lotta och Frans flyttade samman i. Jo, det var en liten stuga. Köket var litet. Spiselmuren var som vanligt mycket stor och så var det ett rum till. I detta enda rum bodde allihop, modern Greta och Frans med hustru och alla barn. Det blev sju barn men två av dem dog i unga år. Det var trångt i stugan. Detta är något att tänka på för oss som bor i stora lägenheter. Hur hade Lotta det kan vi undra. Här bodde hon med man och sex barn samt sin svärmor, alla i samma rum.

Stugan var inte bra. Uthusen var troligen inte heller i bästa skick. Kanske började Frans ganska tidigt planera för att bygga nytt. Men ekonomin måste bestämma.

På fotot till vänster här ovan ser vi Frans och Lotta och till höger deras son Carl. Foton från omkring år 1900.

Deras första barn, sonen Karl, föddes 1868. Sedan följde Jenny 1870, Hilma 1874, tvillingarna Maria och Hanna 1876, Johan 1878 samt Tekla 1881. Hanna dog vid endast fyra månaders ålder och Johan dog 1880, ett år gammal.

Från vänster ser vi systrarna Hilma, Jenny och Tekla.

Fram till 1881 står modern Greta skriven som ägare till Klitagården, men från detta år är det sonen Frans som äger gården. Greta har ett undantag för sig.

Ur detta undantagskontrakt som upprättades 1881 saxas följande ålägganden för sonen Frans att uppfylla gentemot modern:

Årligen två tunnor råg, ½ tunna korn, 1½ tunna bland-säd, allt ren och strid säd, och fyra tunnor ren och vacker potatis, 10 skålpund väl rengjort lin och ett stop söt, oskummad mjölk dagligen från den 1 mars till 1 november och sedan ½ stop likadan mjölk dagligen från 1 november till den 1 mars, allt årligen, även nödigt husrum för sig och sin lilla kvarlåtenskap samt del i källaren för sina behov, samt nödig vedbrand, på vedbacken sönderhuggen. Efter-

som hon måste bo tillsammans med köparen, *alltså skall de vid sjukdom eller annan ålderdoms svaghet sköta och vårda henne på bästa sätt.*

Fem barn växte således upp på Klintagården under 1870- och 1880-talen. Det var här som dagböcker började skrivas vid mitten av 1880-talet. Det gör att vi kan följa livet på Klintagården.

Namnet Klinta-Frans var vedertaget. Om han själv tyckte om namnet vet vi inte säkert. Dottern Hilma tyckte inte om det.

Husförhör

Husförhören avsåg att kontrollera församlingsbornas bibelkunskap, läskunnighet och kunskaper i Luthers lilla katekes. När skolan tillkommit behövdes inte längre husförhören. Men de fortsatte ändå. De hölls varje år på hösten, rotevis. De blev som gästabud. Det fanns en gammal rädsla hos många för dessa husförhör. Kanske kunde man komma lindrigare undan om prästen fick god mat? Sedan fortsatte detta. Prästen skulle bjudas fint.

Det var troligen så att gårdarna fick turas om att bjuda. När turen ett år på 1870-talet kommit till Klintagården var det ont om pengar i huset. Frans gick till Hårstorp och lånade pengar för att kunna bjuda fint vid husförhöret. I Hårstorp har man alltid haft gott om pengar, så säger ryktet. Men det var svårt att betala tillbaka. Det var alltid ont om pengar. Ännu låg lite kvar av naturahushållningen. Men skatter skulle numera betalas med pengar. Därför var pengar en bristvara, särskilt på torp och på små gårdar.

Frans kunde inte betala tillbaka lånet i Hårstorp förrän hans barn börjat tjäna dräng och piga och då kommit hem med pengar och kunnat hjälpa sin far. Detta är en rörande historia om denna tid i Sverige.

När skolan införts och när alla hade lärt sig läsa och skriva behövdes inte husförhören längre. Men de fortsatte ändå hela seklet ut. Detta var också en del av prästens kontroll av sina sockenbor. Då kunde han se om de möjligen var *frikyrkliga*. Detta antecknade han också i husförhörslängderna. Prästen i Ödeshög ville inte ha konkurrens av frikyrkor.

Skola och skolgång

Folkskolestadgan från 1842 stadgade att skolor skulle inrättas och lärare anställas. Det tog tid innan allt fungerade. Läsundervisning ingick inte från början. Det förutsattes att eleverna hade lärt sig läsa i hemmen. Detta fungerade inte och då infördes småskolan 1858. Den omfattade två år när den väl kommit igång. Men någon skolplikt fanns inte från

början. Det gick alltså att stanna hemma från skolan. Men förmodligen blev inte detta särskilt vanligt.

Innan skolhus byggdes fanns ambulerande skolor runt om i bygden. Det var en sådan skola som Frans själv gått i.

År 1877 stod skolhuset i Munkeryd färdigt och då fanns utbildade lärare på plats. Karl som var äldst i syskonskaran fick förmodligen under ett par år prova en ambulerande skola innan han började i Munkeryd. Från honom har vi inga uppgifter om skolgången. Inte heller från Jennys skolgång, åren 1877-1883, har vi några uppgifter, eftersom dagböckerna började föras 1886.

Det var skola varannan dag, vilket gjorde att barnen kunde hjälpa till i arbetet hemma en hel del.

Skolläraren i Munkeryds skola hette Johan Karlsson. Han flyttade 1880 till Julita och efterträddes då av Karl Oskar Nilsson. Det blev således skolläraren Nilsson som förekommer i dagböckerna. Det kostade pengar att gå i skolan.

Den 1 mars 1886 började Hilma och Maria skolan enligt dagboken. Det var första dagen efter vinterlovet. Många barn hade lång väg till skolan och vinterlovet var till för att barnen skulle slippa den värsta vintern, med stora snöhinder. Skolan var sexårig.

Den 3 mars 1886 köpte Maria en skrivbok för nio öre samt två sparmärken för 20 öre av skolläraren. Sparmärkena avsåg ett för Hilma och ett för Maria. Den 15 mars köptes två sparmärken till för 20 öre samt bläck för två öre. Den 17 mars köpte Hilma en skrivbok för åtta öre av Nilsson. Den 19 mars köpte Hilma en stålpenna för två öre av *herr skollärare C A Nilsson*. Den 14 april köpte Maria en stålpenna av Nilsson för två öre.

Den 30 april 1886 var det så mycket snö att *man knappt kan komma fram*. Det gick inte att gå till skolan den dagen. Men den 4 maj var de i skolan igen och köpte två sparmärken för 20 öre.

Sedan kom sommarlovet och nästa anteckning om skolan kom den 27 oktober. Då hade Hilma och Maria köpt för 9 öre i skolan.

Den 9 november står anteckningen: *Betalt för skolhusbygget 16 öre*. Skolan i Munkeryd stod färdig 1877. Det är svårt att säga vad dessa 16 öre avsåg.

När skolan den 1 mars 1887 börjar igen efter vinterlovet är det bara Maria som går i skolan. Hilma har slutat skolan. Maria har två år kvar. Den 15 mars köper hon bläck för två öre, en flis för ett öre samt läskpapper för ett öre.

Sedan sägs inget om skolan förrän den 9 september 1887. Den dagen sålde Maria sockerpäron i skolan för fyra öre. Den 5 oktober fick Maria fyra öre i skolan. Den dagen köpte hon bläck för två öre av skolläraren Nilsson.

Den 11 oktober 1887 betalades 16 öre i skolhuspengar. Vi kan anta att detta var en skatt till kommunen.

Den 18 november 1887 var det examensdag i skolan och pappa Frans var då med sin dotter Maria till skolan. Det var en varm och vacker dag med sju plusgrader. Maria fick 37 öre i skolpremie uppger dagboken.

Den 1 mars 1888 började Maria i skolan igen. Den 19 april fick Maria tre öre i skolan. Varför hon fick tre öre sägs inget om. Den 23 april betalades 10 öre i städpengar i skolan.

Den 18 september 1888 fick Maria ett öre i skolan. Den 22 september fick hon återigen ett öre. Den 10 oktober fick hon två öre i skolan.

Den 22 oktober 1888 betalades skolhuspengar, 16 öre. Den 3 november fick Maria två öre i skolan. Den 13 november 1888 köpte hon för två öre i skolan.

Den 17 november 1888 var det examen. Det var en blåsig och regnig dag med fem plusgrader. Maria fick 35 öre. Hon gav då 25 öre till skolläraren.

Ett år hade Maria kvar i skolan. Men hon hade också sällskap av sin yngre syster Tekla. Den 2 april 1889 erhöll Maria två öre i skolan men samtidigt köpte hon två ark papper. Den 9 april köpte Tekla en ritbok för nio öre av skolläraren. Den 6 maj fick Tekla ett öre i skolan. Där står också namnet Anna Nordström. Möjligen fick hon ett öre av Anna, som var en skolkamrat från Kopparp. Den 30 juli sålde Maria äpplen för fyra öre i skolan. Samtidigt köpte hon ett kg sirup för 55 öre av C O Nilsson, skolläraren. Denne hade nämligen affär invid skolan.

Den 10 augusti 1889 sålde Tekla ett äpple i skolan för ett öre. Den 13 augusti 1889 köpte Tekla ett nålbrev av Nilsson för 10 öre. Tekla sålde den dagen äpplen för två öre. Dessutom var skolinspektören i skolan då.

Under 1890 är inte skolan omnämnd så ofta. Skolläraren är omnämnd ibland. Han hade oste den 6 september och då gick bygdens folk dit med mjölk. Kvinnorna tillsammans tog då hand om mjölken och gjorde ost. Det uppges också att Frans sålde för 35 öre äpplen i skolan, kanske var det direkt till skolläraren.

Den 12 november 1890 var läsåret slut och det var examen. Samma dag var det husförhör av prästen Snellman. Det hölls i Siggeryd och Frans och Maria gick dit, medan Lotta och Tekla gick till examen i Munkeryds skola. Tekla fick 30 öre. Men Maria och Tekla började skolan igen den 1 mars 1891.

Den 27 april köpte Tekla för 11 öre i skolan. Dessutom köptes för 10 öre snus. Åt vem kan vi undra. Detta var det enda som dagböckerna hade att förtälja om skolan under 1891.

Den 1 mars 1892 började Tekla i skolan igen. Den 17 mars köpte Tekla för 27 öre i skolan. Den 20 maj var Tekla hos skolläraren på arbetsförening. Det var alltså inte skola det.

Detta var dagböckernas anteckningar om skolan. Men de kan också berätta om söndagsskolan. Detta var i väckelse- rörelsens tidevarv.

Väckelserörelsen

År 1856 bildades en missionsförening i Stava. Ett missionshus byggdes där 1866. Verksamheten omfattade hela södra delen av Ödeshögs socken. Familjen på Klintagården deltog i verksamheten. Detta framgår av dagböckerna.

Verksamheten bestod av arbetsföreningar (symöten) och samlingar där man läste bibeln och någon förklarade innehållet i det lästa. Både arbetsföreningar och samlingar hölls i hemmen. I stugorna samlades människorna för att driva missionstanken framåt. Utöver detta var det också söndagsskola. Den förekom också i hemmen men ibland i missionshuset. Detta kan vi läsa om i dagböckerna.

Pingstdagen 1886 gick hela familjen till missionshuset och lyssnade till predikanten Blomgren. Söndagsskola var det också. Nästa dag, annandag pingst gick Frans till Fräsabola på besök hos släktingar men han gick också till Klöverdala missionshus. Långa promenader efter en hård arbetsvecka. Sådant var vanligt. Missionshusen i Bultsbol och Stava besöktes ofta. Men ofta gick promenaderna också till kyrkorna, i Ödeshög, Stora Åby och Adelöv. Den 15 april 1888 gick promenaden till Visingsö kyrka, över isen. Detta framgår av sonen Karls dagbok.

Sonen Karl blev också engagerad i verksamheten i missionshuset. Han var en tid styrelseledamot i missionsföreningen. Han var målare och som sådan gjorde han åtskilligt arbete på missionshuset, både utvändigt och invändigt. Om hans arbete som målare i övrigt återkommer jag till.

Karl flyttade omkring 1907 till grannbyn Harsbol och där- efter var Karl engagerad i Bultsbols missionsförening. Åter till dagböckerna.

Den 4 september 1886 var det barnarbetsförening och den var på Klintagården i Stavreberg. Begreppet barnarbetsförening har jag inte sett i missionsföreningens protokoll. Men namnet säger klart vad det handlade om. Både vuxna och barn deltog i verksamheten. Barn kunde också delta. De hade sina egna symöten. Barnarbetsförening omnämns flera gånger i dagböckerna.

Familjen på Klintagården deltog sålunda i missionsverksamheten. De hade tagit ställning. Alla barnen gick i söndagsskolan. Den närmaste grannen, Johan Nätt i Stavre-

berg, var aktiv i verksamheten och höll predikningar ibland. Det finns också en uppgift om att Frans varit söndagsskollärare. Detta var i en tid när söndagsskola hölls i hemmen, kanske under 1870- och 80-talen.

Dräng och piga

Efter skoltiden började vuxenlivet. Det innebar för de flesta att ta tjänst som dräng eller piga. De blev *tjänstehjon* och för dem gällde tjänstehjonsstadgan. Det betydde *städja*, oftast för ett år i taget. De flesta fick sin lön i form av mat, husrum, tyg till kläder, skor samt i vissa fall en summa kontanter.

Karl var född 1868 och äldst av syskonen. Han var först med att ta tjänst. Han blev ingen bonddräng utan gick i stället i målarlära hos målaren Kruse i Stora Aleryd. År 1888 kom han tillbaka till Stavreberg. Han var utlärd målare och åtog sig egna arbeten.

Nästa syskon att lämna hemmet var Jenny. Hon var piga i fem år i Öjan och sedan i Kopparp två år. Hon kom sedan till Dambergs i Lilla Krokek. Där stannade hon till år 1900, frånsett ett år, 1896, då hon var hemma hos föräldrarna. Hon gifte sig 1903 med Ernst Andersson från Kopparp och de blev sedan bönder på en gård i norra delen av Stavreberg. Ibland möter vi henne i dagböckerna. Vi återkommer senare i denna berättelse till Jenny.

Nästa syskon att gå ut i förvärvslivet var Hilma. När hon slutat skolan kom hon som barnpiga till gästgivaren Johan August Nilsson och hans hustru Maria Josefina Sköld i Sjöberga. De hade vid en examen i skolan hört att Hilma var bra på att läsa. Därför ville de ha henne till piga. Sjöberga var den nya gästgivargården utmed den nya landsvägen. På vägen kom ibland postdiligensen. När den närmade sig Sjöberga blåste postiljonen i ett horn. Då skulle han ha en smörgås, och det var bråttom.

Nästa pigttjänst hade Hilma på östra gården i Börstabol. Det var en vanlig pigtplats med arbete i ladugården och ute på fälten. På gården fanns då två pigor och två drängar. En gång fick Hilma i uppdrag att gå till södra torpet. Torparen hade inte varit synlig på någon tid. Levde han? Jo, Hilma kunde konstatera att torparen var vid liv. Från Börstabol kom hon till Kushult och där stannade hon i åtta år. Där trivdes hon bra och var som en av familjen. Hon återkom sedan till Stavreberg och var piga hos Johan och Eva på Krigsbergsgården. De hade också handelsbod där. År 1909 flyttade hon hem till sina föräldrar igen.

De yngre systrarna Maria och Tekla återstår att redovisa. Maria var piga i Klämmestorp, i Sväm och i Börstabol. Tekla gick i sömmerskelära. Var detta skedde är inte känt. Hon

gifte sig 1908 med Karl Andersson från Kopparp och de bosatte sig i Norrköping. Sömmerskeyrket praktiserade hon där.

Jag har nu i korthet beskrivit familjen på Klintagården. Låt oss se närmare på livet här. Med hjälp av dagböckerna kan vi försöka se på de olika detaljerna. Vi kan börja med husen. Jag har tidigare sagt att husen inte var i bästa skick. År 1886 byggdes en ny ladugård.

Ny ladugård 1886

Den 12 och 13 april 1886 sattes stenfoten till den nya ladugården. Stensättaren Olander och Karl Johansson på Fällan var där och gjorde detta jobbet. Det var dimma och regn båda dagarna. Arbetet med att hugga timmer och takstolar hade pågått under hela vintern. Det skrädde timret hade körts hem med oxarna.

Den 27 april var Frans till torget i Ödeshög. Han tog ut 100 kronor på banken. Han köpte 500 fyrtumsspik för 1:40, två tjog femtumsspik för 40 öre. Spiken var tung att bära och den fick åka vagn till Börstabol och där hämtade han den nästa dag.

Maj månad ägnades åt vårarbetet och åt förberedelser för ladugårdsbygget. Den 24 maj kom timmermännen Palm, Pan, Staf och Klein och började timra väggarna till ladugården. Palm fick 1:50, de andra 1:25 om dagen. Nästa dag kom ytterligare en timmerman. Det var Gustaf Hård från Hårstorp. Sedan fortsatte timrandet varje dag. Den 29 maj fick *timmerkara 10 kronor mer var*. Den 15 juni sattes takstolarna upp. Då var timrandet klart. Den 1 juni hade Klinta-Frans varit i Ödeshög och köpt två tusen fyrtumsspik och åtta tusen spånspik, allt för 12:80. Han köpte också tre tjog femtumsspik för 30 öre.

Den 21 juni började arbetet med inredningen. Den 23 började rännan uppföras. Den 26 juni *terdades* (lades golvet) i sädladan. Den 28 juni gjordes portarna och nästa dag var männen klara med sitt arbete. 116 dagsverken var gjorda och arbetslönen totalt var 174 kronor och 87 öre. Men det var åtskilligt arbete kvar som Frans gjorde själv. Den 30 juni *terdade* han golvet i foderladan. Den 1 juli *terdade* han i vagnskjulet och lade in ett ränne där. Den nya ladugården var klar för användning. Det var just då dags att börja höskörden.

Ladugården står ännu kvar. Det är en väl timrad ladugård. Väggarna är raka och allt vittnar om att goda timmermän varit i arbete.

Men samtidigt med byggandet av ny ladugård hade allt annat arbete skett som vanligt. Ur dagboken hämtas: Kört

svingödsel, spunnit svinahår åt Israelsson i Sunneryd, lagat ett par 100-åriga stövlar åt J-P Håkansson, snett upp 100 staver.

Dagboken berättar också att Sanningsvittnet betalats med 25 öre. Det var en tidning för inre mission. Dessutom hade man Jönköpings-Posten från januari 1890. Det lästes mycket i stugan på Klintagården. Men man läste också annat än tidningar. Efter en lång tröskdag på logen den 4 december 1889 lästes ur boken *Kristens resa*.

Sådd och skörd på Klintagården

Några latmaskar bodde det inte på gården. Alla var strängt sysselsatta. Likt myrorna stretade de hela tiden med att dra sitt strå till stacken.

Men mitt i allt det hårda arbetet fanns också arbetets glädje. Ibland blev det också en stund av annat slag, kafferep, besök i missionshuset och annat sådant.

Dagböckerna talar mycket om vädret. Vi kan där följa årets gång på Klintagården, från årsskifte till årsskifte.

Det var yrväder, kalla dagar och nätter, sedan dagsmeja och smältande snö. Bäckan var frusen men våren kom med vatten i bäcken. Den kom med lärkans drill, svalornas ankomst, blommor och blad och varma dagar. Det var regn och torka. Det var vädret som bestämde arbetet. Efter sommarens hårda arbete kom hösten och vintern med lugnare tempo. Det var återhämtningens tid.

I dagböckerna kan vi se att åkrarna ärjades men också att åkrar plöjdes. Både ärjekrok och plog användes. Det tog tid innan plogen blev allmän, ända in mot slutet av 1800-talet har det sagts. När vi kommer in på 1900-talet användes ärjekroken bara i potatislandet.

Sedan var det harvens tur och sedan togs såskäppan fram. Här kommer de olika åkrarnas namn upp i dagböckerna. Det var Öståkern och Väståkern, östra lyckan, västra lyckan, Ängalyckan, Bergaåkern och Lansakålgårn. Vidare fanns Kullalyckan, Bergalyckan, Mossen och Källåkern. En åker kallades 1888 för tobaksåkern. Beträffande mossen fanns det flera sådana, en närmare gården samt en större mosse i skogen i väster. Slutligen fanns två små åkrar, de senaste i odlingsarbetet. Båda kallades för *Kytten*.

Såningsarbetet avslutades med att man *skåtade*. Det bestod troligen av att man gick runt åkern och sköttade ut lös jord från bergkanter ut i åkern. Matjord var viktig.

Efter sådden var det lugnt fram till höskörden. Men det fanns alltid arbete. Korna släpptes ut på bete i maj månad. Gärdesgårdarna måste ses över.

Efter midsommar var det dags att slå gräs. Det var vägkanter, åkerrenar, ängar, ja överallt där gräs växte. Allt

måste tas tillvara. Frans skötte lien och hustrun Lotta räfsade. Gräset räfsades samman i ströjor. Det skulle ligga tunt för att torka bra.

När höet var torrt bars det hem till gården och in i höladan. Dröm dig tillbaka, känn doften av gräs, blommor och örter. Höet bars in från södra lyckan, från Broängen, från Lillängen och från kålgården. Ibland står *burit in hö och starr*. Ofta var det bråttom för att få in det torrt och då bar man hö ända till långt fram på natten. Det var också lång väg att gå. Höet bars i en stor börda (byl) på ryggen med rep runt höbördan.

I höskörden hjälpte man ofta varandra. Stora gårdar hade många slätterdagar. Frans hjälpte ofta grannarna. Dagboken berättar att *Frans vatt i Börstabil och slaet, vatt hos Dambergs och slaet*. För sådana dagsverken fick han på 1880-talet en krona.

Efter höskörden blev det i början av augusti dags att meja rågen. Frans gick före med lien och efter kom Lotta och band rågen i kärvar. Kärvarna sattes samman i *rökar* där de stod lutade mot varandra, kanske 20 kärvar i varje rök. Sedan kunde de krakas efter ett par dagar.

Efter rågen mognade kornet och skulle mejas på samma sätt och sedan övriga sorter av spannmål. Detta var viktiga dagar i livet på landet. Här visade sig hur den kommande vintern skulle te sig, med tillgången på mat, både för människor och djur.

Dagböckerna berättar att också säden bars hem. På gården fanns ett par oxar men de användes bara till tyngre arbete, att köra ved och virke och till att dra ärjekroken.

När allt var hemburet och lagt på logen var det dags att börja tröska. Vid månadsskiftet augusti – september börjar de första noteringarna om tröskandet. Det var slagtröska på logen det handlade om. Det blev många dagar med dunkande på logens golv. Efter att slagan gjort sitt skulle säden *kastas*. Med en skovel kastades säden upp i luften. Genom den öppna logporten blåste vinden rakt genom logen. Vinden förde bort agnarna men säden föll åter ned på golvet. Eller var det så att sädeskornen var tyngre och hamnade lite längre bort, medan agnarna föll för sig. Detta var slutfasen. Sedan var det dags att åka till kvarnen.

Att hugga löv var också en del av skörden. Löv var en viktig del av vinterfodret. I augusti och september höggs grenar av träden och sedan höggs småriset av och bands i kärvar. De torkades och lades in på sin plats i ladan. Som avslutning blev det *lövvved* att såga upp och lägga in i vedboden.

Men skörden var inte färdig. Potatisen var kvar i jorden och det blev höstens arbete att ta upp den.

Men ännu sent på hösten kunde dunket från slagan höras från logen.

Bärplockning

Till skörden hörde också bär och frukt. Det var bär i skogen och hallon, krusbär, körsbär och klarbär samt äpplen och päron vid husen på gården. Lite längre fram på hösten fanns det oxelbär att ta vara på.

Det blev en och annan promenad till Ödeshög för att sälja krösa. Oftast gick Frans ensam men ibland gick både Frans och Lotta till Ödeshög. Om Frans någon gång var sjuk fick Lotta gå ensam till torget. Hon kunde bära tunga bördor även hon, till och från Ödeshög.

Krösa var gamla tiders namn på lingon. I dagböckerna kan vi se att år 1941 hade begreppet krösa försvunnit. Då plockades det lingon.

På Klintagården fanns förutom vanliga körsbär också bigarråträd. Det blev en tid av överflöd på bär. Det kokades saft och sylt och ibland bjöds grannarna in på bärkalas. Då kom *skeften och skeftamor* och andra grannar.

Stenbrytaren

Dagböckerna berättar om hårt arbete. Det tyngsta var kanske att befria åkrarna från stenar. Frans var stenbrytare, en nyodlare. Det var hans fader Johannes också. Följer vi dagboksbladen ser vi återkommande noteringar: *Tatt bort en sten i norra änden av östra lyckan, vatt hos Nätt och hävet sten, bränt sönder en sten i östra lyckan, bränt och hävet sten i östra lyckan, lagt stenmur i västra lyckan, grävt kring sten i östra lyckan, odlat i västra lyckan, vägt upp stenar i västra lyckan.*

Stenbrytning var en ofta återkommande notering i dagböckerna. Frans hjälpte också grannarna ibland med sådant. Det krävdes krafter till detta. Frans var en frisk och stark man. Åkrarna och stenmurarna på gården bär vittnesbörd om detta. Som exempel på detta på Klintagården kan jag nämna *östra lyckan*. Den var inte större än ett trädgårdsland när Frans började bryta sten där. Undan för undan bröt han mera sten. Åkern blev allt större. Stenmurarna växte. Den blev till en stenfri åker där plogen inte stötte mot någon sten.

Ny stuga 1890

Jag har förut berättat att det var trångt i det enda rummet i stugan på Klintagården, med många barn och med svärmor Greta. Frans och hans hustru Lotta hade länge insett nödvändigheten av att bygga ny stuga. En ny stuga måste det bli.

Ugglemossen var ett torp på grannbyn Kulhults marker, någon kilometer österut genom skogen. Där bodde *Anders Daniel*. Men 1890 flyttade han med sin familj till Klämestorp. Stugan stod på ofri grund och vid auktionen den 1 november 1890 ropade Frans in stugan för 200 kronor. Det var en bra stuga. Men den måste plockas ned och flyttas till Klintagården.

Den 14 november kom Per Olander och mätte stenfoten. Frans ordnade med brandförsäkring, en viktig sak eftersom Lantsastugan på Klintagården brunnit ned på sommaren samma år

Den 21 november letade man stenar till stenfoten och den 10 december började rivningen. Anders Göte och Svarvarn hjälpte till att riva. Den 20 december hämtade Frans fönster i Ugglemossen på dragkälke och den 22 hämtade han ett lass sparrar med stutarna. Den 30 och 31 december körde Johan Alfred hem sex lass tegel, 120 pannor i varje lass.

På nyårsafton gick Frans runt bland grannar och vänner och bad om hjälp med att köra hem stockarna. Den 2 januari 1891 var det *köråka*. De som körde var August med två lass, Johan tre lass, Petrus tre, Frans på Gärdet tre, Johan tre, Alfred tre, Karl i Lilla Krokek tre, Jonas Petter Håkansson i Börstabol två, Oskar i Börstabol två samt Axelsson i Harsbol tre lass.

Dagen efter hämtade Johan Alfred det sista teglet. Han fick tre kr för tre dars arbete. Resten körde Frans hem med stutarna de följande dagarna. Totalt blev det 45 lass varav han körde 11 själv. Goda grannar kan vi konstatera.

På Gränna marknad den 23 januari 1891 köpte Frans 18 glasrutor till innanfönster för 3 kr 25 öre. Den 23 februari körde Johan Alfred fram sten till stenfoten. Under vintern höggs och skräddes en del nya timmerstockar till bygget. En del stockar kördes till sågen i Holkaberg och sågades.

I slutet av april 1891 var Per Olander och satte stenfoten. Han fick 1 kr 50 öre för det arbetet. Den 5 juni började Anders Göte och A. Gustavsson i Tällekullen att timra och efter nio dagars arbete stod huset på plats.

Murare Engvall från Basliden gjorde en skorstensmur. Det tog fem dagar och kostade 9 kr.

Där stod huset men så kom sommaren, den brådeste tiden på en bondgård. Det var sådd, gärdesgårdar, höet, skörden och allt som hör till. Den 30 oktober kom fönstren på plats. Bygget verkar sedan ha avstannat för året.

Den 16 september 1892 kom Engvall och murade upp en kakelugn och rappade köksspisen. I november lade Per Olander in golv och satte upp innertak. Arbetet kostade 1:75.

Den 6 oktober 1893 började sonen Karl att tapetsera. Den gamla stugan fick stå kvar. Nu var det inte trångt längre. Dessutom hade barnen börjat flytta hemifrån.

Gretas broder, Johan Lantz, som varit soldat för Hårstorp, köpte 1853 en gård i Stavreberg. I början av 1870-talet sålde han gården och bodde sedan med sin hustru på Klintagården i en egen stuga. Stugan låg öster om vägen vid östra lyckan. Johan dog 1877 och hustrun dog 1885. Därefter började Karl använda stugan för sina målningssarbeten. I samband med färgkokning brann stugan ned år 1890.

Frans var en mångkunnig man

I gamla tider fanns inte sjukhus, ingen läkare och ingen djurläkare. Men i stället fanns kloka gubbar och gummor, beroende på vad som behövdes. De bar på generationers kunskap i olika ämnen. Frans var mångkunnig. Han var djurläkare, han var skomakare, han var trädgårdsmästare och mycket annat också. Vi börjar med djurläkaren.

Dagböckerna berättar ofta att han *varit och bogat om en ko, bogat om en oxe, bogat om en kalv*. Frans hade varje sommar sådana uppdrag i bygden. Taxan för arbetet var 25 öre men om det var lång väg kunde det bli något mera.

Jag visste inte vad detta bestod i, *att boga om*. Yngve visste inte heller. Han uppgav att det kanske kunde ha med bristsjukdomar att göra. Vi kan anta att det var någon ben som gått ur led och att Frans visste hur sådant kunde rättas till.

Frans kallades också när djur i övrigt blivit sjuka. De sjukdomar som nämns är bollsjuka och rödsjuka. Rödsjuka kallades också sommarsjuka och gav blod i urinen. Då sände man bud efter Frans. Han hade örter med sig och djuren blev friska. Hur bollsjuka visade sig sägs inget om. Jag frågade Yngve. *Kunde det möjligen vara trumsjuka*, undrade han. Det uppstod när djuren kommit på för saftigt bete och hade ätit mer än vad magen tålde. Frågan får tills vidare stå olöst.

Den 18 augusti 1890 kallades Frans till Dambergs i Lilla Krokek där en ko var sjuk. Han fortsatte sedan till Fredrik i Stava där två stutar hade *vagel i ögat och ont*. Alla djur i bygden tycks ha haft Frans på Klintagården som sin doktor och välgörare.

I gamla tider blev kreaturen ofta svältfödda på vintrarna när fodret höll på att ta slut. Följden blev att korna inte orkade resa sig och att de fick bäras ut på våren när de skulle ut på bete. Detta var i en tid när försörjningstrycket var som hårdast, både för människor och djur.

Ibland sålde Frans inkapulver. Han fick 25 öre för en sådan dos. Inkapulver gjordes av utväxter på björkar. Det

gjordes till en liten boll som sedan djuret fick äta. Djur fick i gamla tider några slags utväxter och detta inkapulver var effektiv behandling.

Detta var känt även av veterinären i Ödeshög. Han rekommenderade i aktuella fall vederbörande att vända sig till Frans i Stavreberg. 'Den 16 juni 1889 sålde Frans inkapulver, avsett för en kalv hos Johan Magnusson i Munkeryd. Andra noteringar visar att det användes också till andra djur, hästar och stutar. Inkapulver tycks ha varit efterfrågat året runt.

Stora Krokeks soldattorp låg i skogen, väster om Klintagårdens marker. Där bodde familjen Ferb. Claes Ferb var soldat. Familjen Ferb är ofta omnämnd i dagböckerna. Frans på Klintagården var ibland och botade djur hos Ferb. På senare tider var Ferb själv känd som *djurdoktor*. Det var troligen så att Claes Ferb tog över de kunskaper som Frans hade?

Lagning av skor och stövlar förekom ofta på Klintagården. Dagboken nämnes skor, stövlar, pjäxor och ibland tofflor. Vi har förut läst att Frans lagade ett par 100-åriga stövlar åt Jonas Petter Håkansson i Börstabil 1886. Vid ett annat tillfälle lagade han skor en hel dag åt Jonas Petter och hans familj. Han lagade stövlar åt Oskar i Börstabil och hans drängar.

Att laga skor tog ibland hela dagen. Så uppger dagböckerna. Han lagade skor åt grannarna i Stavreberg och i Krokek och andra byar längre bort. När han den 13 januari 1887 lagade en sko åt Oskars dräng i Börstabil fick han tio öre för detta arbete. Ofta blev det arbetsbyte. När Frans fått hjälp av någon blev det ofta en skolagning som betalning. Under 1887 uppger dagböckerna 33 skolagningar.

Vi skall då berätta om trädgårdsmästaren. Det bestod oftast av att han ympade träd i bygden. Detta var i en tid då trädgårdsnäringen var på framgång. Det gällde fruktträd och det gällde körsbärsträd.

Frans reste runt i bygden under april och maj månader och ympade. Om det var i närheten fick han oftast ett öre för varje ymp. Om det var lång väg att gå blev det två öre per styck. Detta gällde 1886 och 1887. Sedan blev det något högre.

Dagböckerna kan också berätta att Frans ibland hade varit och *gödt* träd. Vad exakt detta bestod i är svårt att säga. Någon form av gödning gällde det troligen.

Klitagården omkring 1910. Det är sommar och maskrosorna blommar vid matkällaren. Bostadshuset på bilden är det hus som flyttades dit 1890. På bilden ser vi Frans och döttrarna Maria och Hilma. De två barnen är Anna och Astrid, döttrar till Karl.

Frans var också bra på att slakta djur. Han fick hjälpa grannar och vänner med slakt. Det gällde grisar, får, kalvar, kvigor, stutar och andra djur. Den 30 mars 1886 var Frans i Börstabol och slaktade en kalv. Som ersättning fick han med sig kalvens fötter och huvud när han på kvällen vandrade hem till Klitagården. Det var nog så som han oftast fick ersättning för sitt slaktande.

Den 12 december var han hos Häger, närmaste grannen, och slaktade en gris, som var förfrusen. Grisar fick i gamla tider ofta gå lösa utomhus även om det var kallt. Denna stackars gris hade drabbats hårt av kylan.

Dagböckerna berättar ofta att man spunnit svinahår. Det tycks som regel ha varit en beställning av rep. *Spunnit svinahår åt Israelsson i Sunneryd, åt F Palm, åt Krans, åt F i Haddåsen, åt Petter i Glasfall, åt Jon i Smedstorp, åt Johan i Bodebol och åt Frans i Skog.* Detta var bara ett litet antal av alla som dagböckerna nämner.

Prästapengar och andra skatter

Skatterna i gamla tider var annorlunda, jämfört med dagens. Jag läser i dagböckerna att Frans betalade prästapengar. Två gånger om året skedde detta. Beloppens storlek växlade, en summa i februari och en i september, tillsammans ungefär tre kronor om året.

Prästapengarna betalades särskilt. Skatterna bestod för övrigt av kommunalskatt och kronoskatt. Därutöver skulle han årligen lämna råg och korn till sockenmagasinet. År 1880 uppgick kommunalskatten till 2:58 och kronoskatten till 6:76. Därtill kom sex skålpund råg och sex skålpund

korn. Ett skålpund var 0,425 kg. Kommunalskatten detta år betydde för hans del 1:05 till fattigvården, 1:48 till skolan och 0:05 till djurläkaren. Kommunalskatten hade lite variationer, vissa år vägs katt, till järnvägen etc.

Prästapengarna ingick senare i kommunalskatten. År 1910 betalade Frans 4:63 i kommunalskatt och däri ingick 2:35 som avsåg kyrka och skola.

Men det var inte bara prästen som skulle ha betalt. Klockaren skulle också ha betalt för sina mödor. Den 1 mars 1886 gick Frans till Ödeshög. Han sålde ett kalvskinn för 2:45. Sedan betalade han klockaren för två år och det kostade 1:10. Han köpte sedan droppar för 12 öre och svavel för 6 öre. Detta var en vacker dag och han hörde lärkan drilla i skyn. Nästa dag såg han vildgässen flyga över byn. Åter till skatterna.

Kronoskatten betalades vid särskilda kronomöten. Oftast betalades den genom att någon från byn gick som bud och betalade skatten för alla. Detta framgår av dagböckerna.

Goda grannar

Dagböckerna ger en bild av god grannsämja. När det behövdes hjälp fick Frans hjälp av sina grannar. Alla hjälptes åt. Alla umgicks, som grannar och som vänner.

Det myllrade av människor, på åkrar och ängar och på vägarna. Där fanns bönder på sina gårdar, med drängar och pigor. Där fanns torpare och backstugusittare, där fanns skraddare och andra hantverkare. Mer än 600 människor fick sin utkomst i de 19 byar som hörde till Stavabygden mot ungefär 100 idag. Alla fick slita hårt för sin överlevnad.

Alla var strängt sysselsatta, från morgon till kväll och ibland långt in på nätterna. Det fanns gott om arbete. Alla behövdes. Sådant som man inte kunde klara själv fick man hjälp med. Att hjälpas åt gjorde det möjligt att överleva.

Dagböckerna har mycket att berätta om hur människorna hjälpte varandra. Den som ingen häst hade fick hjälp av en granne som hade häst. Behövdes en transport till torget fanns det grannar som ändå skulle åka till torget och gärna tog med lite till på lasset.

Väder och vind

Väder och vind gavs åtskillig plats i dagböckerna. Livet på gården anpassades efter rådande väder. Att få god årsväxt krävde omväxlande regn och sol. Att få in skörden i gott skick krävde torrt väder. Dagböckerna talar därför om regn och snö, om köld och värme.

Där berättas om när sädesärlan och lärkan kommit. Där berättas att Lotta den 7 maj 1888 hört den *glada göken i öster*. Redan då hade göken en roll som budbärare. Det berättas också när vattnet börjat rinna i bäcken tidigt på vå-

ren, och när isen och snön försvunnit. Där berättas om sådd och skörd, om torka och regn. Där berättas om snöstormar och om hur barnen då inte kunde gå till skolan.

Kyrka och missionshus

I gamla tider var det kyrktvång. Alla skulle gå i kyrkan, åtminstone varannan söndag. I mitten av 1800-talet hade tvånget lindrats. Dessutom hade missionshus byggts här och där. Men de flesta gick ändå till sockenkyrkan ibland. Dagböckerna anger när Frans och Lotta gick till kyrkan i Ödeshög. Där står också om de gått till nattvarden. Men ibland gick man till andra kyrkor, till Stora Åby och Adelöv. Sonen Carl gick den 15 april 1888 till Visingsö kyrka. Han gick över isen och det var 10 plusgrader.

Till missionshusen gick de oftare. Missionshuset i Stava låg närmast men ibland styrdes stegen också till Bultsbo och Haddåsen, och ibland ända till Klöverdala. Familjen deltog aktivt i verksamheten i Stava missionsförening. Det bestod för Lottas del av att delta i symötena (arbetsförening) som hölls varannan vecka. De hölls i hemmen efter särskild turordning.

Ofta hölls symöte på eftermiddagen och sedan *samling* på kvällen i samma hus. Då var det någon från missionsföreningens styrelse som *läste och lade ut texten*. Ofta gjordes det av Johan Nätt, som bodde granne med Klintagården. Han hade meriter som predikant i de missionshus som fanns i närheten. Men han var ingen heltidspredikant. Han var bonde.

Möten i missionshuset hölls av kringresande predikanter och i dagböckerna är dessa namngivna.

Vi ser hur Frans och hans familjemedlemmar efter långa arbetsdagar gick långa vägar till kyrkor, missionshus och *samlingar*. De gick till torgen i Ödeshög och Gränna när så behövdes. Dagböckerna säger inget om ont i knän eller höfter som är våra dagars problem.

Plockat krösa och kokat krösamos

Augusti månad var bärmånad. Inte bara körsbär eller bär som fanns i trädgården. Skogens bär skulle plockas. Det var hallon och blåbär och krösa. De plockades i skogen på gårdens marker. I gamla tider gick man inte på andras marker och plockade bär. Allemansrätten var då okänd.

Framför allt tycks det ha varit krösa och hallon, av dagboken att döma. Att plocka krösa och att koka krösamos är sådant som dagböckerna omtalar. Men ibland nämns också blåbär. Det gick också att sälja bär på torget eller till andra och få inkomster. Det blev promenader till torget i Ödeshög.

Den 9 september 1913 var Hilma på torget i Ödeshög och sålde fyra kappar krösa och fick för detta sju kronor. Fyra kappar motsvarade ungefär 20 liter.

Den 7 juli 1917 såldes åtta liter hallon och blåbär á 40 öre för 3:20. Detta år låg literpriset på 40 öre. Den 10 juli såldes ett kg torra blåbär för 2:50. Att torka bär och frukt var i gamla tider vanligt.

Och åren gick

Åren gick. Krig rasade runt om i världen, men vårt land klarade sig undan krigets fasor. Dagböckerna talar inget om världshändelserna. Om krigen sägs inget. Men den 4-5 oktober 1916 var 23 krigare i Stavreberg över natten. *Sålt kaffe och mjölk till 23 man uppges i dagboken.* Det var troligen något förband från Linköping som var på manöver.

År 1897 dog Greta, modern till Frans. Kvar i hemmet bodde Frans och Lotta samt deras barn Karl, Tekla, Jenny och Maria.

Lotta dog 1906. Dagbok saknas för den tiden och vi kan i kyrkoboken se att Lotta dog av magsjukdom. Karl och Tekla lämnade hemmet och därefter var det bara Frans med sina döttrar Hilma och Maria som bodde på Klintagården. Hilma och Maria stannade sedan kvar i hemmet. De gifte sig inte.

Sonen Karl gifte sig 1902 med Edla Josefina Palm från Porsarp, då piga i Munkeryd. Om deras bröllop finns en notis i Östgöta-Bladet från den 29 maj 1902.

I torsdags sammanvigdes av pastor J Wernborg målaremästaren Karl Gustafsson från Stavreberg och Edla Palm. För att visa sin tacksamhet och erkänsla mot bruden, som en längre tid innehaft plats hos lantbrukaren Johan Magnusson i Munkeryd, hade denne med fru i sitt trevliga och vänsälla hem, där vigseln förrättades, anordnat en storartad bröllopfest och härtill inbjudit ett 60-tal släktingar, vänner och bekanta till såväl brudparet som värdfolket. Festen bar en värdig prägel och hedrar båda parterna.

Karl och Edla bodde i Stavreberg fram till 1908 då de flyttade till Björkenäs i Harsbol, en grannby österut. De fick sex barn, däribland dottern Anna, född 1907. Edla dog 1914. Anna kom några år senare som fosterdotter till Stavreberg, till sin faster Jenny och hennes man Ernst som var barnlösa.

År lades till år på Klintagården. Frans och hans döttrar Hilma och Maria brukade gården så som tidigare. Frans köpte stutar och tämjde dem. Efter någon tid sålde han dem och köpte nya, mindre stutar. Frans blev på detta sätt en erfaren *stutatämjare*. Han använde sina stutar till tyngre körslor. Vi kan anta att stutarna haft sin andel i odlingsarbe-

tet. De har på *stensläpa* fraktat bort stenarna till en stenmur, stenrös eller kanske till stenbron nedanför gården.

I augusti 1908 inträffade en olyckshändelse. Frans var sysselsatt med gödselkörning. Stutarna var förspända och drog en *gödselhäck* från ladugården förbi den stora linden vid väggkanten och nedför backen mot stenbron. Där hände något. Vi låter Östgöta-Bladet berätta:

Hemmansägaren Frans Johansson i Stavreberg var en dag i förra veckan sysselsatt med gödselkörning. Då han skulle köra över en bro krånglade oxarna. Lasset välte därvid ned i diket och föll på Johansson som skadades ganska svårt. Dr Hemming efterskickades. Han konstaterade att Frans fått bröstkorgen inklämd och flera revben bräckta. Huruvida han kan komma sig är ovisst, skrev tidningen.

Visst kom han sig. Frans frisknade till. Dr Hemming hade också åsikter om platsen där olyckan skedde. Där är så brett att han tyckte olyckan var onödig. Dottern Hilma var förtretad över doktors åsikt. Men visst är bron bred, efter dåtida synsätt. Alla stenarna där har förresten Frans och stutarna dragit dit under årens lopp. Dagboken för denna tid när olyckan hände har förkommit, men kanske linden som står ovanför backen kan berätta. Den var åsyna vittne till händelsen.

Frans var 67 år vid denna händelse. Han var *till åren kommen*. Hustrun Lotta hade dött två år tidigare.

Men Frans var ännu frisk och stark. Han skötte sin gård med hjälp av döttrarna Hilma och Maria. Lite hjälp av grannarna blev det också, som vi kan se i dagböckerna. Ibland var också sonen Karl hemma och hjälpte till.

Maria var sjuk ibland. Den 3 oktober 1920 tillkallades doktor Bergholtz. Hans besök kostade tio kronor. Maria frisknade till efter ett par veckor. Men Maria var inte av samma sega virke som sina syskon.

Detta var också en anledning till att hon och systemen Tekla en tid vistades vid Djursätra Brunn i Västergötland. Tekla var kanske med som sällskap. De åkte båt från Hästholmen till Hjo och sedan kunde man åka tåg ett par mil.

Här fanns brunnspredikanten Sven Karlsson som ibland också var i Stava missionshus och predikade. Han är också omnämnd i dagböckerna. Det var flera från bygden som åkte till denna hälsobrunn.

Jag tror inte det finns så många brev från hälsobrunnar bevarade. Därför följer här detta brev från Maria och Tekla:

Brev från Djursätra 17 juni 1908

Till herr Frans Johansson, Stafverberg, Ödeshög

Guds frid!

Jag ville återigen skriva några rader. Vi ha nu varit här fjorton dagar å börja alltså veta om litet av hvarje. Idag ha vi varit hos doktorn igen och förnyat våra badsedlar. Vi få gå dit hvarje onsdag.

Ja fick lov att slippa magspolning nu men Tekla får hålla på. Men massage får jag denna veckan också. Vi äro något så när krya men baden söker en så en blir så trött. Undrar så mycket hur ni mår. Hur är det med pappa, vore godt ni finge vara friska. Vi fick ej något bref idag vid källan. Får se i morgon.

Idag ha vi den varmaste dagen vi haft sedan vi kom hit. Tekla har varit och fått solbad nu. Det får jag inga.

Fläsket skämdes ej bort för oss och ej blev vi förbjudna att äta det heller,

Snälla Hilma! Vi har fått ett bekymmer ska du tro, nämligen det vi förstå att brödet räcker nog ej för oss. Kunde det vara möjligt för er att skicka oss litet. Men det blir väl stora besvär för eder med skjuts och allt. Du kunde ju ej behöva baka limpebröd, blott vi har något. Ej torkar det heller, ty det varar lent i källaren. Om Hägers eller Ernstas hade en korg att låna oss. Vi kunde få köpa bröd, men allt är så dyrt. August och Calle har fått till sig mat. Carl i Svemb var här i söndag hos August. Det andra vi har tror vi skall räcka. Kamrern sa i går att vi får femte veckan fri, så August och vi får väl lov att stanna. Bli ej oroliga ty vi är ej utan bröd, men jag vill skriva nu, ty du behöver ju tid på dig. Det ör väl bäst att skriva samma adress som på breven, eller Badgatan nr 54 M L, adress Ljungström, Djursätra, Värsås.

Om en stund ska vi gå och ta saltbad båda. Vi får ta två bad om dagen denna veckan. Nu är vi 14 badgäster hos herr Ljungström. (Han sår sin råg idag, herr L). De har så mycket kafferep här på rummen ska ni tro, såå. De bjuda varandra och värdfolket å baderskorna osv. De sista som kom hit har nu dukat till ett kaffebord i trädgården. Men det började regna.

Idag är det torsdag. Men o vilken natt vi levat över. Undrar hur ni haft det. Give Gud att ingen skada skett där hemma. Alla på övre våningen samlades på ett rum, det var ett förfärligt åskväder. Vi lade oss lite mitt i natten men kl. tre gick vi upp igen. Frun kom och väckte i alla rummen. Hon var så uppskakad. Åskeld syntes på några håll men här är alla bevarade. En asp vid missionshuset var spingad då vi kom dit idag.

Från Korsberga skickar de hit med de som åka emellan det som kommer till badgästerna. Om det ginge å lägga våra bomullströjor (blusa te bomullsklädningarna) i korgen också. Vi må så illa i våra varma blusar då dä är så här varmt. Kragen te min är i en liten låda i dragkistan. Var snäll ta ett litet kappförkläde åt oss var också, vi har lortat ner dem vi har. Var god uppfyll vår önskan. Vi får ersätta något då vi kommer hem. Jag får nu avsluta mitt bref med många kära hälsningar till eder från oss båda. Nu ska vi gå till porten med brevet. Önskar vi

finge ett snart. Hur går det med stuta, går de still? Undrar också hur det är med grisen och kycklingarna å Mali säger Tekla där hon sitter. Hälsa Ernstas och Callas från oss, systerligen Maria Gustafsson.

Den 24 oktober 1920 blev Frans sjuk. Predikant Cederborg kom på besök den 5 november. Den 15 november var Frans i farten igen. Ernst och han sågade då ned en björkstubbe i betet.

Den 6 februari 1921 var Frans åter sjuk, och då var det allvarligt. *Vakat hos pappa* säger dagboken. Den 11 november kl. 11.45 dog pappa.

Kyrkoboken uppger att Frans avled 11 november 1921 av *ålderdoms avtyning*. Han begrovs den 25 november.

Systrarna Hilma och Maria bodde ensamma kvar på Klintagården. De arrenderade ut gården. Det var grannar från Stora Krokek och Stavreberg som drev gården vidare.

År lades till år. Hilma och Maria fortsatte som tidigare, fränsett att jorden brukades av en arrendator. Hilma hjälpte grannarna med tvätt, med röjningsarbete, med trösk och bakning.

Arrendeavtalen var noga preciserade med arrendatorns alla skyldigheter. Han skulle bl.a. årligen uppsätta ny gärdesgård till viss längd. Men tiderna förändrades. När Annas man Karl år 1940 skulle överta arrendet blev det åter tal om gärdesgård. Men Karl lovade ingen gärdesgård. Då blev Hilma arg och gick in i huset. Systemen Maria insåg realiteterna bättre och hon lovade Karl att han fick göra som han ville.

Hilma, Ida Häger och Maria på Klintagården omkring 1940.

För åren 1922 – 1938 saknas anteckningar i dagboken. När vi 1939 åter kan följa livet på Klintagården kan vi se att Maria är sjuk då och då. Deras brorsdotter Anna gifte sig med Karl från Smedstorp och de blev sedan bönder på den gård i norra delen av Stavreberg som Jenny och Ernst förut haft. Den 15 april 1941 fick de en pojke som döptes till Yngve. Han bor fortfarande kvar i Stavreberg.

Maria var mer och mer sjuk. Hela april 1941 låg hon sjuk. I maj uppger dagboken att *Maria i maj suttit uppe lite*. Efter midsommaren började hon gå uppe lite, står det igen. Men sedan blir hon åter sjuk och dagboken berättar att Maria legat sjuk, månad efter månad. Det är Hilma som i dagboken berättar om sin systers sjukdomstid *Maria sjuk även denna månad*. Den 29 augusti 1943 försämrades hennes tillstånd. Man turades om att vaka hos henne. Den 6 september 1943 avled Maria. Hennes sista resa blev med likbilen dagen därpå till Ödeshög. Hon begravdes den 15 september 1943. System Hilma åkte bil till begravningen i Ödeshög den dagen. Det kostade två kronor.

Dagen därpå, den 16 september var Hilma hos Engdahls och plockade potatis. Denna potatisplockning var den sista noteringen i dagboken.

Hilma var ensam kvar på Klintagården. Hon var 66 år. Men hon bodde inte ensam kvar där. Hon flyttade till Judit Engdahl som bodde längre norrut i byn. Där bodde hon till 1948, då Judit Engdahl flyttade från Stavreberg. Då dog också Hilmas syster Jenny i Stavreberg. Jennys make hade dött tidigare och deras gård hade övertagits av brorsdottern Anna och hennes man Karl. Dit flyttade Hilma 1948.

Där bodde Hilma fram till 1970. Hon avled detta år på sjukhuset i Vadstena. Hon hade uppnått hög ålder, 96 år.

Jag frågade Yngve hur Hilma hade det på sin ålders höst. Jo hon var frisk och hon hjälpte till i hushållet svarade Yngve, men hon levde ett liv i stillhet. Hon var mest hemma. Hon satt ofta och bläddrade i sina gamla dagböcker. De var sönderlästa och var mest lösa lappar. Hon levde i en tankevärld från flydda dagar. Ibland kunde hon berätta om minnen och händelser från förr. Men när någon frågade henne, eller bad henne att berätta om något blev hon tyst. Hon kunde inte berätta på beställning.

Hilma i en tidningsartikel på 1960-talet. Högra bilden visar det väggur av trä som omnämndes i bouppteckningen 1857.

Ibland kom någon journalist och intervjuade henne om gamla tider, och om stenkyrkan. Hon kallades då för *sago-gumma*. Det tyckte hon inte om.

Dagböckernas författarinna lämnade jordelivet men anteckningarna togs till vara och skrevs ned med skrivmaskin. Idag finns de samlade digitalt i Ödeshögs Hembygdsbok. Här finns dagböckernas anteckningar om krösamos, om sådd och skörd, om göken som gol i öster och om vildgäsen som flög över byn.

Målarmästaren

Jag har förut nämnt att Karl gick i lära hos målaren Kruse. Sedan drev han egen rörelse i bygden. Han målade utvändigt och invändigt och han spände papptak. Han målade slädar, vattensåar, byttor och baljor, skänkar och stolar, dragkistor och *shiffonierer*. Hans dagböcker kan berätta om målandet.

Den 11 januari 1888 hade han målat en *fruntimmersbyrå* åt Manda Johansson i Stora Krokek. Han målade några dagar dessförinnan en gravvård åt Carl Israelsson i Sunneryd efter Johan i Lakarp. Gravvårdar förekom ibland i dagboken. Liktexter är också omnämnda.

När jag läser hans dagbok konstaterar jag att i bygden förekom omfattande hantverk. Möbler tillverkades i stugorna, redskap och nästan allt som användes i det dagliga livet. Mycket av det som tillverkades såldes på torget i Ödeshög.

Jag ser i dagböckerna att Karl ibland målade amerikakoffertar. På åtskilliga ställen i Amerika står kanske de koffertar som han målade.

Jag kommer senare att skriva en särskild berättelse om hantverket i bygden.

Vad mera

Denna berättelse börjar närma sig slutet. Det finns mycket mera att berätta, men denna berättelse kan inte rymma allt. Kanske bör jag nämna att Frans vid flera tillfällen av tingsrätten utsetts som god man. Uppdragen gällde att bevaka rättigheterna vid arvsskiften för personer som flyttat till Amerika och som hade släktingar i Stavreberg. Frans hade enligt uppgift lärt sig att läsa men hade svårt för att skriva. Men han hade gott förstånd och kunde på bra sätt redovisa sina förvaltningsuppdrag.

Jag stannar till en stund invid linden mitt för stugan på Klintagården. Det är ett kraftigt och högt träd med stort grenverk. Det har sått här just vid vägkanten sedan 1850. Nedanför vägen ligger Broängen.

I huset på Klintagården bor sedan våren 2013 en barnfamilj.

Då och då stannar en bil till och några besökare vandrar upp över kullen till stenkyrkan. En gång om året, i början av juli brukar missionsförsamlingen i Stava hålla ett möte där på fältet invid kyrkan.

Dagböckerna ger en harmonisk bild av familjen på Klintagården. Det var gott om vänner. Frans var djurläkare och det bidrog säkert till vänskapen.

Alla borde skriva dagbok. Själv har jag skrivit dagbok sedan 1953. Där finner jag mitt liv allt sedan jag var 18 år. Tveka inte, sätt igång och skriv säger jag till dej som läser denna berättelse.

Det är Yngve i Stavreberg som lånat mig dagböckerna. Han har också bidragit med många minnen från gångna tider, muntlig tradition som det heter. Han har i hela sitt liv bott i byn. Han har i många år innehaft och brukat fyra av gårdarna, däribland Klintagården. Frans var morfars far till Yngve.

Nu har Yngve slutat med bondelivet men bor kvar i föräldragården i norra delen av byn. Han skriver dagbok varje dag sedan många år, mest om vädret.

I Yngves hus i Stavreberg hänger ett gammalt väggur. Det är vägguret från bouppteckningen 1857. Det var det som Greta hörde i sina tysta stunder när hennes man och en son hade dött i rödsoten. Nu hänger det hos hennes sons sons dotterson Yngve. Men det har slutat mäta tiden. Vägguret hörs inte längre.

En stor del av året bor min hustru och jag i Stavreberg och på våra promenader går vi ofta förbi Klintagården. Jag stannar till där på vägen vid den gamla linden. Vindens sus i trädkronan kanske har något att berätta. Lyss till den lindens susning.

Jag tackar dagboksskrivarna på Klintagården. De har gett oss en god bild av gångna tider, från vardagslivet på en liten gård i Holaveden.

Vildgäss i fint ordnad plog flyger ännu då och då över Klintagården. Naturens ordning är densamma som förr. Dagböckernas vildgäss fortsätter med sin givna ordning. Vattnet i bäcken porlar som förr. Vår, sommar, höst och vinter avlöser varandra, som förr.

Denna berättelse har vuxit fram under åren 2013 och 2014. Jag tackar Yngve för att jag fått läsa dagböckerna och för lån av foton och vad han i övrigt bidragit med av minnen från förr. Jag är tacksam för att jag fått skriva denna berättelse.

Dagböckerna finns på biblioteket i Ödeshög för den som vill läsa dem. Det som jag berättat här är bara en liten del.

Stavreberg i oktober 2014

Arne Ivarsson

036/71 32 33, 070/720 18 75,
(arne.ivarsson@outlook.com)